

POSTANOWIENIE

Dnia 20 czerwca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Księżak (przewodniczący)

SSN Marek Dobrowolski (sprawozdawca)

SSN Tomasz Demendecki

w sprawie z wniosku S. M., M. M., A. T.,
z udziałem M. M.1, R. M., M. S., S. M.1, D. S., B. N.
o dział spadku i zniesienie współwłasności,
na skutek skargi nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego od postanowienia Sądu
Okręgowego w Radomiu z dnia 28 października 2014 r., sygn. IV Ca 434/14,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 20 czerwca 2023 r.,
zażalenia Prokuratora Generalnego na postanowienie Sądu Okręgowego
w Radomiu z 23 kwietnia 2021 r., sygn. akt IV WSNc 1/21 (IV Ca 434/14),

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 23 kwietnia 2021 r., sygn. akt IV WSNc 1/21 Sąd Okręgowy w Radomiu odrzucił skargę nadzwyczajną wniesioną przez Prokuratora Generalnego (dalej także: „skarżący”) na postanowienie Sądu Okręgowego w Radomiu z 28 października 2014 r. (IV Ca 434/14). W uzasadnieniu powyższego orzeczenia sąd wskazał, że w ślad za zarządzeniem Sądu Okręgowego z 8 marca 2021 r. wezwał wnoszącego skargę Prokuratora Generalnego do usunięcia braków skargi oraz wskazanie wszystkich następców prawnych F. M. i S. M. oraz ich adresów zamieszkania wyznaczając tygodniowy termin na ich usunięcie.

Pismem z 18 marca 2021 r. Prokurator Generalny wskazał dodatkowe osoby będące następcami prawnymi wskazanych zarządzeniem osób, tj. A. T. i B. N.

Postanowieniem z 23 kwietnia 2021 r. Sąd Okręgowy w Radomiu uznał, że Prokuratura nadal nie określiła pełnego składu następców prawnych F. M. oraz S. M. i odrzucił wniesioną skargę nadzwyczajną.

Pismem z 7 maja 2021 r., zażalenie na powyższe postanowienie złożył Prokurator Generalny, któremu zarzucił naruszenie:

1) art. 128 § 1 k.p.c. w zw. z art. 131 § 1 k.p.c. w zw. z art. 140 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398⁷ § 1 k.p.c. poprzez niedoręczenie odpisów odpowiedzi stron i uczestników postępowania na skargę nadzwyczajną Prokuratora Generalnego, co uniemożliwiło ustosunkowanie się do wezwania do usunięcia braków formalnych z 9 marca 2021 r. i poczynienie dodatkowych ustaleń w przedmiocie kręgu następców prawnych F. M. i S. M. i w konsekwencji uzupełnienia braków formalnych skargi skutkujących jej odrzuceniem.

2) art. 174 § 1 k.p.c. w zw. z art. 180 § 1 pkt 1 k.p.c. poprzez ich niezastosowanie i niezawieszenie postępowania do czasu zgłoszenia się lub wskazania następców prawnych F. M. i S. M.

Wobec powyższego skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości.

W uzasadnieniu zażalenia Prokurator Generalny wskazał, że Sąd Okręgowy powołał się na odpowiedź na skargę udzieloną przez S. M., której treść nie była znana Prokuraturze, jak i jej stwierdzenie, że F. M. miał [...] dzieci, co sprawia, że lista spadkobierców S. M. jest niepełna i w takiej sytuacji skarga nie może zostać rozpoznana bez możliwości zapewnienia udziału w postępowaniu dzieciom zmarłego. Ponadto Sąd Okręgowy wskazał, że jako spadkobierców S. M. nie wskazano jego [...] E. N., a zatem nie można jednoznacznie stwierdzić, czy w piśmie Prokuratora Generalnego z 18 marca 2021 r. zostali wskazani wszyscy następcy prawni S. M., jak również wszyscy następcy prawni F. M. Ponadto, zdaniem skarżącego, Sąd Okręgowy przed wysłaniem odpisów skargi

nadzwyczajnej stronom dokonał jej oceny pod kątem wymagań formalnych, a wątpliwości co do prawidłowo oznaczonego kręgu spadkobierców powziął dopiero po uzyskaniu odpowiedzi na skargę, winien więc rozważyć zawieszenie postępowania na podstawie art. 174 § 1 k.p.c. do czasu ustalenia wszystkich następców prawnych spadkodawców.

W odpowiedzi na zażalenie Prokuratora Generalnego pełnomocnik uczestnika M. M. pismem z 7 stycznia 2022 r. wniósł o jego oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie zasługuje na uwzględnienie.

Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1093 ze zm., dalej: „u.SN”) w art. 89 i następnych, wprowadziła oraz uregulowała nowy, nadzwyczajny środek zaskarżenia, mający zapewnić zgodność określonych prawomocnych orzeczeń z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Zgodnie z art. 95 pkt 1 u.SN w zakresie nieuregulowanym przepisami ustawy do skargi nadzwyczajnej, w tym postępowania w sprawie tej skargi, stosuje się w zakresie spraw cywilnych – przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego dotyczące skargi kasacyjnej, z wyłączeniem art. 398⁴ § 2 oraz art. 398⁹ k.p.c. Przepisy ustawy o Sądzie Najwyższym nie regulują zatem w pełni warunków formalnych skargi nadzwyczajnej, dlatego też należy zastosować w tym względzie również regulacje zawarte w Kodeksie postępowania cywilnego.

Stosownie do art. 394¹ k.p.c., na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną (a zatem także skargę nadzwyczajną) przysługuje zażalenie do Sądu Najwyższego. Podstawą postanowienia sądu drugiej instancji odrzucającego skargę kasacyjną jest, w ramach niniejszego postępowania, art. 398⁶ § 2 k.p.c., przewidujący w szczególności odrzucenie skargi kasacyjnej (w tym skargi nadzwyczajnej), której braków nie usunięto w terminie.

Nie ulega wątpliwości, że zgodnie z art. 398⁴ § 3 k.p.c. skarga kasacyjna powinna czynić zadość między innymi wymaganiom przewidzianym dla pisma procesowego, tj. art. 126 k.p.c. Zgodnie z art. 126 § 1 pkt. 2 k.p.c. każde pismo procesowe powinno zawierać imiona i nazwiska lub nazwy stron, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników, a w sytuacji, gdy pismo procesowe jest pierwszym pismem w sprawie, powinno ponadto zawierać oznaczenie miejsca zamieszkania lub siedziby i adresy stron (art. 126 § 2 pkt 1 k.p.c.), a także oznaczenie miejsca zamieszkania lub siedziby i adresy przedstawicieli ustawowych i pełnomocników stron (art. 126 § 2 pkt 1¹ k.p.c.).

Szczegółowość powyższych danych jest uzależniona od tego, z jakim pismem procesowym mamy do czynienia. Generalnie, w każdym piśmie procesowym (art. 126 § 1 pkt 2 k.p.c.) należy oznaczyć powoda i pozwanego (a w postępowaniu nieprocesowym – wnioskodawcę i uczestników) przez wskazanie imienia (imion) i nazwiska (nazwisk), przy czym powinny zostać podane wszystkie imiona i nazwiska obydwu stron, aby nie było później konieczne korzystanie z instytucji sprostowania. Jeżeli w charakterze strony procesowej występuje kilka podmiotów, należy wskazać je wszystkie. Jeżeli istnieją wątpliwości co do oznaczenia strony, sąd powinien sprawdzić wskazane przez powoda dane, aby ustalić prawidłową tożsamość stron (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 18 marca 2010 r., V CNP 79/09).

Dopuszczalne jest również uściślenie oznaczenia strony przez sąd w toku postępowania, tylko jej oznaczenie nie może polegać na wskazaniu nowego podmiotu prawa cywilnego. Uściślenie oznaczenia strony przez sąd nie może jedynie sięgać tak daleko, aby rodziło wątpliwości odnośnie do tego, jakiej osoby oznaczenie sądu dotyczy. Także powód może uściślić oznaczenie strony pozwanej, jeżeli nie prowadzi ono do naruszenia tożsamości stron. Należy bowiem odróżnić niewłaściwe oznaczenie strony od niewłaściwego doboru podmiotów procesu – to pierwsze pozwala na dopuszczalne uzupełnienie lub konkretyzację (lecz nie na zmianę) pierwotnego oznaczenia strony (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 27 maja 2010 r., III CSK 248/09). Nie ulega zatem wątpliwości, że niewskazanie przez powoda w pozwie miejsca i adresu zamieszkania pozwanego będącego osobą fizyczną jest brakiem formalnym pozwu

uniemożliwiającym nadanie mu prawidłowego biegu (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 17 lipca 2014 r., III CZP 43/14).

Należy także zauważyć, że w doktrynie i orzecznictwie wskazuje się, że skarga kasacyjna (a więc także nadzwyczajna) jest pismem procesowym, które wszczyna postępowanie kasacyjne, zatem powinna spełniać wymogi formalne przewidziane dla pierwszego pisma procesowego, o którym mowa w art. 126 k.p.c. Nie ulega zatem wątpliwości, że brak spełnienia wskazanych w art. 398⁴ § 3 k.p.c. wymogów formalnych skutkuje wszczęciem postępowania naprawczego, w celu usunięcia braków formalnych skargi. Na etapie wstępnego badania, czy skarga spełnia wszystkie wymogi formalne, przewodniczący w sądzie II instancji wzywa skarżącego do uzupełnienia braków formalnych w ustawowym tygodniowym terminie pod rygorem jej odrzucenia, gdyż w przypadku nieusunięcia tych braków skarga podlega odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 1 i 2 k.p.c. Wskazane przepisy mają charakter bezwzględny, a ich zastosowanie nie jest uwarunkowane innymi okolicznościami, nawet jeśli ustalenie właściwych danych napotyka pewne trudności. Innymi słowy, wnoszący skargę powinien w sposób prawidłowy i z dochowaniem należytej staranności przedstawić wymagane przepisem art. 126 k.p.c. dane jako bezwzględny warunek do prawidłowego wszczęcia postępowania.

W realiach niniejszej sprawy nie ulega wątpliwości (przyznaje to sam skarżący – s. 3 zażalenia), że wniesiona skarga nadzwyczajna obarczona była wadliwym ustaleniem właściwego kręgu uczestników postępowania. Prokurator Generalny wniósł skargę na wniosek spadkobierców S. M., a mimo tego nie ustalił pełnego kręgu spadkobierców po nim. W skardze nie zostali wymienieni następcy prawni zmarłego w 2018 r. T. M. – czyli [...] S. M. Podobnie rzecz ma się odnośnie do zmarłej w 2019 r. [...] S. M. – E. N. W tym przypadku Prokurator Generalny również nie ustalił kręgu spadkobierców po tej osobie. Uczynił to dopiero w zażaleniu, na skutek wezwania z 18 maja 2021 r. w przedmiocie uzupełnienia braków zażalenia. Pismem procesowym z 28 maja 2021 r. Prokurator Generalny w sposób prawidłowy wskazał następców prawnych wnioskodawcy, jak i uczestników zaskarżonego skargą nadzwyczajną postępowania i ich następców prawnych.

Wobec powyższego należy stwierdzić, że skarga została słusznie odrzucona, a zarzut naruszenia art. 128 § 1 k.p.c. w zw. z art. 131 § 1 k.p.c. w zw. z art. 140 § 1 k.p.c. jest niezasadny. Skarżący miał bowiem obowiązek przedstawić, a potem uzupełnić wymagane dane, niezależnie od tego czy Sąd Okręgowy w sposób prawidłowy przesłał odpis odpowiedzi na skargę. Informacje o kręgu spadkobierców wnioskodawcy zawarte w odpisie odpowiedzi na skargę nie miały zatem znaczenia dla sprawy, skoro Prokurator Generalny i tak nie ustalił pełnego kręgu uczestników. W ocenie Sądu Najwyższego skarżący nie dopełnił wszystkich niezbędnych starań, by określić następców prawnych zmarłych uczestników postępowania. Tym bardziej, że jako podmiot kwalifikowany miał ku temu większe możliwości, niż przeciętny uczestnik postępowania. W ocenie Sądu Najwyższego szczegółowa analiza akt sprawy o dział spadku i zniesienie współwłasności sygn. IV Ca 434/14, weryfikacja informacji udzielonych przez rodzinę S. M. oraz uzyskanie danych z bazy PESEL umożliwiłyby prawidłowe ustalenie uczestników tego postępowania, czego skarżący nie uczynił.

Odnosnie do drugiego zarzutu sformułowanego w zażaleniu tj. naruszenia art. 174 § 1 k.p.c. w zw. z art. 180 § 1 pkt 1 k.p.c., należy zgodzić się z pełnomocnikiem M. M., który słusznie wskazuje, że art. 174 § 1 k.p.c. ma zastosowanie w sytuacji, gdy w trakcie toczącego się postępowania umiera jedna ze stron lub jego uczestnik. Tymczasem S. M. zmarł w 2020 r., E. N. zmarła w 2019 r., T. M. zmarł w 2018 r., a w 2017 r. zmarł F. M., a więc przed wniesieniem skargi nadzwyczajnej, które nastąpiło 25 stycznia 2021 r. Wobec powyższego w ocenie Sądu Najwyższego również i ten zarzut sformułowany w zażaleniu jest nietrafny. Należy jeszcze raz podkreślić, że to na Prokuratorze Generalnym ciążył obowiązek ustalenia kręgu osób zainteresowanych w sprawie, a nie na Sądzie obowiązek zawieszenia postępowania dlatego, że skarżący nie dopełnił należytej staranności w prawidłowym ustaleniu uczestników postępowania objętego skargą nadzwyczajną przed jej wniesieniem.

Na marginesie powyższych rozważań Sąd Najwyższy zauważa jednak, że w doktrynie i orzecznictwie ugruntował się pogląd zgodnie z którym w terminie określonym w art. 398⁵ § 1 k.p.c. (2 miesiące), a więc na wniesienie skargi kasacyjnej, dopuszczalne jest ponowne jej wniesienie w przypadku, gdy pierwsza

skarga została odrzucona z powodu braków konstrukcyjnych (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 19 lutego 2007 r., I UZ 46/06). Pogląd ten uzasadnia się przede wszystkim tym, że „po prawomocnym odrzuceniu skargi kasacyjnej strona może, do chwili upływu dwumiesięcznego terminu do zaskarżenia, wnieść nową skargę, można wskazać analogię z art. 130 § 2 zd. drugie k.p.c., uzasadnioną podobieństwem sytuacji procesowej wywołanej odrzuceniem środka zaskarżenia do tej, którą określa zwrot pisma procesowego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 4 stycznia 2007 r., V CZ 106/06).

Inaczej mówiąc, okoliczność, że sąd już raz orzekł prawomocnym postanowieniem w przedmiocie odrzucenia skargi kasacyjnej nie wyklucza możliwości wniesienia „nowej” skargi (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 września 2005 r., V CZ 100/05). W terminie określonym w art. 398⁵ § 1 k.p.c. dopuszczalne jest ponowne wniesienie skargi kasacyjnej w przypadku, gdy pierwsza skarga została odrzucona z powodu nieusunięcia w terminie braków, o jakich mowa w art. 398⁴ § 2 k.p.c. (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 grudnia 2005 r., I UZ 35/05), albo z powodu niepodlegających usunięciu braków konstrukcyjnych (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 19 lutego 2007 r., I UZ 46/06). Zważywszy, że analogiczny termin dla skargi nadzwyczajnej, w realiach niniejszej sprawy, określony został w art. 115 § 1 i 1a u.SN, kwestia ponownego jej wniesienia zdaje się pozostawać otwarta. Zgodnie bowiem z tym przepisem w okresie 6 lat od dnia wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym (tj. od dnia 3 kwietnia 2018 r.) skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r. przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich.

Wobec powyższego Sąd Najwyższy na podstawie 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. oddalił zażalenie.

[s.h.]

[f.n]